

## ETNIKAI-NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf. 33.

Tel.: 224-6790, fax: 224-6793

E-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

### AZ INTÉZET 2005. ÉVI SZAKMAI BESZÁMOLÓJA

#### I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az Intézet a kisebbségi adatbázis-fejlesztési program keretében a határon túli magyar kulturális intézményi adattár, valamint a Kárpát-medencei magyar kutatási adatbázis elkészítését tekintette fő feladatának. A határon túli magyarok kistérségei identitáspolitikai folyamataival foglalkozó, valamint a magyarországi cigányság helyzetének komplex feltárására irányuló NKFP-programok 2005. évi teendői szintén kiemelt feladatnak számítottak. Emellett nagy súlyt helyeztek a Magyarország és a kelet-közép-európai térség etnikai szerkezetét befolyásoló identitásváltási és migrációs folyamatok elemzésére. Csoportos kutatások foglalkoztak még a romániai magyar oktatási intézményrendszerrel, illetve a magyarországi migráns gyermekek oktatási helyzetével. Az egyéni kutatói feladatok közt a tárgyévre tervezett PhD disszertációk elkészítése és megvédése jelentette a fő célt.

#### II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási eredmények

*A Magyarok kistérségei – kisebbségi identitások a Kárpát-medencében* című, NKFP 5/044/2002 számú kutatási program olyan határon túli magyar kistérségekre fókuszált, amelyek fontos építőkövek lehetnek az integrált kelet-közép-európai térben. Az „*intézményi szintek*” vizsgálatával a kulturális, oktatási intézmények és általában a civil szféra szerveződéseinek integrációs funkcióit vizsgálták a kisebbségi magyar közösségek életében lokális, mikroregionális szinteken. Az együttélő etnikai csoportok versenyhelyzetének, együttműködési készségének, valamint az egyre átjárhatóbbá váló etnikai, felekezeti törésvonalaknak a leírásával a kutatás fontos hozzájárulást jelenthet a közösségi kultúra mélyebb interetnikus, interkonfeszionális összefüggésrendszereinek a megértéséhez. Az eredményeket két tanulmánykötetben, a *Kisebbségkutatás* című folyóirat tematikus összeállításában, valamint a *Többnyelvűség és identitás a Kárpát-medencében* című konferencia „Identitás és regionalitás” szekciójában összegezték.

A tanulmánykötetek közül az egyik az erdélyi, vajdasági és kárpátaljai magyar szórványok regionális nyelvi és kulturális sajátosságait vizsgálja. A másik kötet pedig a kutatás során vizsgált öt kistérség mellett további tizenkét, kisebbségi magyarok által lakott mikrorégióról közöl elemzéseket.

*A Kárpát-medencei kisebbségi magyarok települései és régiói a 20. században. Etnikai térszerkezeti, közigazgatási és nyelvi folyamatok. A magyar kisebbségek településszintű integrált adatbázisa* című 5/044/2002. sz. NKFP projekt keretében az Intézet munkatársai végezték a kistérségi elemzést és az adatbázis-építést. Emellett az Intézet koordinálta a Magyar Nemzeti Szövegtár részeként készülő Kárpát-medencei Magyar Nyelvi Korpusz munkálatait. A kutatás az MTA Nyelvtudományi Intézetével, valamint négy, Kárpát-medencei kutatóállomással (Dunaszerdahely, Kolozsvár, Beregszász, Újvidék) közösen zajlott. A korpuszépítés gyűjtési és validálási munkálatai az írott nyelv esetében befejeződtek (Erdély: 6 millió szövegszó; Szlovákia: 4 millió szövegszó; Kárpátalja: 3 millió szövegszó; Vajdaság: 2 millió szövegszó). Folyamatosan történik az anyag MNSZ-be való integrálása.

Az alkorpusz a közös felületen hamarosan kereshető és elemzésekre alkalmas formátumban nyilvánosan is hozzáférhetővé válik. A 200 órányi digitalizált beszélt nyelvi felvétel egy részének transzkripciója elkészült. Megtörtént a lejegyzés technológiai háttérének kiépítése. A szakmai közönség számára a Többnyelvűség és identitás a Kárpát-medencében című konferencia korpusznyelvészeti szekcióján mutatták be az elkészült munkát.

***A magyarországi cigány népesség helyzete a 21. század elején (Szegregáció, megélhetés, iskolázottság, önkormányzatiság) című, 5/017/2001 számú NKFP-kutatás keretében*** elvégzett országos reprezentatív felmérés szerint a cigányok legvalószínűbb száma Magyarországon 600 ezer körül lehet. Az előző évben elvégzett országos felmérés mellett a kutatás a települési szegregációt a csereháti és az ormánsági kistérségekben vizsgálta és az etnikai homogenizálódás, szegregálódás felgyorsulását rögzítette.

A helyi cigány kisebbségi önkormányzatokat 130 településen vizsgálta a kutatás. A felmérés megállapította, hogy ezek a választott testületek munkájukat kedvezőtlen feltételek közt, nem a kisebbségi törvényben kitűzött céloknak, hanem a helyi igényeknek megfelelően igyekeznek végezni. A roma lakosság elvárásait azonban megfelelő eszközök, kompetenciák hiányában legtöbbször nem tudják teljesíteni.

A szociális földprogramot elemző részkutatás a programban részt vevő nem egészen ötezer roma családot vizsgálta. A romani nyelvű oláh-cigány közösségek nyelvhasználatát Hodász és Kántorjánosi településeken vizsgálta egy másik részkutatás; a nyelvváltás előrehaladott szakaszát rögzítették.

A ***Gömör lokális cigány közösségei*** című kutatást az Arany János Közalapítvány támogatásával szlovák és szlovákiai magyar kutatók bevonásával végezte el az Intézet. A szlovák–magyar államhatár és nyelvhatár közötti települések roma népességének szociális, nyelvhasználati és oktatási viszonyait elemző projekt tanulmányait a „Kisebbségi léthelyzetek – interetnikus viszonyok. Adatok, elemzések, kutatási eredmények” című sorozatban jelentették meg.

***A Minőségkoncepciók a romániai magyar középfokú oktatásban*** című, 2005-ben lezárult OTKA-kutatás egy több dimenziós megközelítést használva azt mérte fel, milyen minőséget képvisel a romániai magyar középfokú oktatás napjainkban, hol van a magyar középiskolák helye a romániai középiskolák sorában.

A kutatók interjúkat készítettek Hargita, Kovászna, Maros, Kolozs, Arad, Szatmár és Bihar megyék tanfelügyelőivel vagy azok helyetteseivel, kilenc középiskola igazgatójával, illetve kérdőíves módszerrel lekérdezték 1950 romániai magyar végzős diákot és 510 tanárt. Az elemzés azt bizonyítja, hogy a romániai magyar tannyelvű középiskolai hálózat jelentős fejlesztési lehetőségeket rejt magában. Ezek kibontásához hiányoznak azok az intézkedési tervek, amelyek a társadalmi és munkaerő-piaci igények mellett az egyre erősebb magyarországi és romániai román konkurencia szempontjait is figyelembe vennék. A kutatás lezárásaként a kutatók cselekvési programot dolgoztak ki, amely az oktatás minőségének fejlesztését hivatott elősegíteni. A Kolozsvárott újonnan létrejött romániai magyar oktatáskutató-csoport a magyar tannyelvű oktatás háttérintézményeként igyekszik felhasználni ezeket az eredményeket és ajánlásokat, elősegítve a szakmailag megalapozott erdélyi magyar oktatásfejlesztést.

***A Források a kelet-közép-európai kisebbségek 20. századi történetéhez*** című többéves kutatási program keretében megjelent az 1944–1949 között a csehszlovákiai magyar kisebbség jogfosztását célzó jogalkotás okmánytára, amely Edvard Beneš köztársasági elnök

dekrétumai mellett tartalmazza a Szlovák Nemzeti Tanács, a központi és a szlovák kormány diszkriminatív rendeleteinek magyar nyelvű szövegeit, a periódus részletes történeti kronológiáját és a kérdés szakirodalmának bibliográfiáját.

**A Külföldi gyermekek oktatása és iskolai szocializációja** című, 2005-ben lezárult OTKA-kutatás két kérdésre adott választ. Feltárta a magyarországi iskolákba kerülő, nem magyar anyanyelvű migráns gyermekek befogadó közegében meghatározó tényezőket. Emellett részletesen feltárta, miként reagálnak a helyzetre maguk a gyerekek, illetve családjaik. A klasszikus szociológiai és antropológiai módszerekkel folytatott kutatás két, eltérő helyzetű migráns etnikumra, az afgán és a kínai gyermekekre összpontosított. A gyermekek iskolai beilleszkedésének sikeressége igen változó. A jó beilleszkedés, jó magyartudás és jó tanulmányi eredmények nem vezetnek feltétlenül a Magyarországgal való erősebb azonosuláshoz. A jobb anyagi háttérrel, erős transznacionális jelleggel rendelkező kínai tanulók a felsőbb osztályokban átvándorolnak az angol nyelvű „nemzetközi” iskolákba, amelyek eleve többnyelvű és többkultúrájú tanulóközönségre szabják oktatási programjaikat. Fő vonzerejüket az jelenti, hogy – ellentétben a társadalmilag és gazdaságilag kirekesztőként felfogott, ezért a gyermekek számára vonzó jövőt nem kínáló magyar környezettel – egyenes utat kínálnak az angolszász országokban való továbbtanuláshoz.

Az **Identitás–migráció–modernizáció** című kutatási program 2004-ben indult. 2005-ben a nemzeti identitás, az államhatalmi homogenizálási törekvések és a keresztkötődések viszonyrendszere került a kutatás középpontjába. A kutatók azt vizsgálták, milyen hatással van a kisebbségek identitásának erősödése a közösségek társadalmi szerkezetére. Veszélyeztet-e a társadalmi kohéziót, a lojalitást, illetve a szolidaritást? Az erős identitás csak akkor korlátozza a társadalmi kohéziót és szolidaritást, ha összefügg a csoport általános társadalmi-gazdasági helyzetével, és ha az erősödő etnikai identifikáció a társadalmi kategorizációra adott reakcióként értelmezhető. A nemzeti kisebbségek esetében ez a kölcsönhatás nem mutatható ki. A cigányság vonatkozásában azonban a mutatók figyelmeztetők. A kutatás során a magyarországi kisebbségek társadalmi-gazdasági helyzetének jellemzőit, a migrációs és modernizációs folyamatok kihívásaira adott válaszaikat szintén megvizsgálták.

**A Kitelepítettek– visszazököttek – visszatérők** című projekt 2005-ben vette kezdetét. Az 1946–1948 között Magyarországról kitelepített svábok nagy számban tértek vissza szülőföldjükre. A jelenség egyedülállóan tekinthető a régióban. A kitelepítés, elűzetés által érintett szudétánémetek vagy a lengyelországi németek esetében mind az adott ország társadalma, mind az érintettek szempontjából elképzelhetetlen lett volna egy ilyen személyes stratégia választása. A kutatás célja a visszatérés motivációjának, körülményeinek, a többségi társadalom visszatérőkhöz való viszonyulásának a feltárása, olyan mélyebb gyökérezetű társadalmi tényezők, folyamatok elemzése, mint pl. a visszatérők asszimiláltsága, integráltsága a magyar társadalomba.

**Az Asszimiláció, nyelvhasználat, identitás – Kettős identitás összehasonlító vizsgálata a magyarországi német, horvát, szerb, szlovák és szlovén kisebbség körében szinkron és diakron dimenzióban** című, az OTKA által támogatott kutatás 2005-ben zárult le. A kutatás öt, Magyarországon élő kisebbség asszimilációjának diakron és szinkron folyamatát, a nyelvhasználati szokások alakulását, a kétnyelvűséget és e kisebbségek helyi kultúráját vizsgálta. A kettős identitásformák minden vizsgált kisebbségi közösségben jelen vannak.

Kisebbségi identitásuk megtartása és hangsúlyozása mellett magyar nyelvű szocializációjuk hatására elfogadják a többségi magyar szokásokat. Állampolgárságuk, hazaszeretetük, a magyar nemzeti szimbólumokkal való érzelmi azonosulás, a „magas kultúra” és nem utolsósorban az erős lokális kötődések révén erős magyar nemzeti identitással is rendelkeznek. A kisebbségek identitásának alapstruktúráját a kultúrájukban mélyen gyökerező és a csoporttagsághoz nélkülözhetetlen érzelmi kötődést biztosító etnikai identitás alkotja.

A 2004-2008 között futó **EU6-os keretprogram** témája a biztonság, az emberi jogok korlátozása az EU egyes politikái, valamint az EU bővítése kapcsán. A 21 európai egyetemet, intézményt tömörítő konzorciumban az intézet által vezetett kutatási egység Lengyelországra, Máltára, Magyarországra és Bulgáriára terjed ki. Fő vizsgálati tárgyunk az EU szomszédságpolitikája, a határátlépés, vízumkiadás rövid-és hosszabb távú hatása a regionális kapcsolatokra, továbbá a jogállamiságot érő kihívások egyes biztonsági intézkedések következtében (pl. terrorizmus elleni harc, elkövetők etnikai azonosítása). Ebben együttműködünk a Szegedi Tudományegyetemmel, az MTA Jogtudományi Intézetével, Regionális Kutatóintézetével, az Emberi Jogok Központjával, rendészeti, demográfiai, migrációs kutatóhelyekkel itthon és az említett országokban. 2005-ben konferenciát rendeztünk Budapesten, 20 working papert készítettünk el és jelentettünk meg a *Fundamentum*, a *Regio*, a *Central European Political Science Review* folyóiratokban, **valamint** könyvfejezetként (Ashgate). Honlapunk címe: [www.challenge.mtaki.hu](http://www.challenge.mtaki.hu), míg a kutatás részletei és eredményei a [www.libertysecurity.org](http://www.libertysecurity.org) oldalon angolul és franciául olvashatók. A kutatás adminisztratív központja a **Centre for European Political Studies** (Brüsszel), tudományos központja pedig a **Science Politique** (Párizs).

Formázott: Betűszín:  
Automatikus

Formázott: Betűtípus:  
Félkövér, Dólt, Betűszín:  
Automatikus

Formázott: Betűszín:  
Automatikus

Formázott: Aláhúzás,  
Betűszín: Automatikus

Formázott: Betűszín:  
Automatikus

Formázott: Aláhúzás,  
Betűszín: Automatikus

Formázott: Betűszín:  
Automatikus

Törölt: uxelles

Törölt: és

Törölt: a

Az Intézet judaisztikai tárgyú kutatásai részben a mai magyarországi zsidósággal kapcsolatos etnikai, vallási jelenségek vizsgálatára, részben a történeti hebraisztikai és filológiai feltáró, dokumentációs munkára irányulnak. Az **Antiszemita előítéletek a rendszerváltás utáni Magyarországon** című, több éve folyó kutatás lezárult, és a hosszú távú trendek elemzése, valamint az elmúlt tizenöt év kutatási eredményeinek monografikus összefoglalása elkészült. A **Van-e zsidó reneszánsz** című monográfia egy budapesti zsidó közösség életének értelmező elemzésével próbálja bemutatni a magyar zsidó kultúrát és annak kontextusait az ezredfordulón.

A **Zsidók és zsidóság a háború utáni Magyarországon** című kutatás keretében a többgenerációs mobilitás vizsgálatára került sor. Ennek során rekonstruálták a magyarországi zsidóság mobilitási pályáit és a mobilitás gyorsaságát befolyásoló tényezőket. A zsidó csoportok mobilitását összehasonlították a megfelelő nem-zsidó csoportokéval. A kutatás eredményeit – a már elkészült elemzésekkel együtt – 2006 végén önálló tanulmánykötetben adják közre.

A történeti hebraisztikai kutatás terén a **Héber kútforrások Magyarország és a magyarországi zsidók történetéhez** c. forrásgyűjtemény keretében elkészült az első kötet kézírata **Ezekiel Landau döntvényei** címmel. A **Források és dokumentumok a zsidók történetéhez Magyarországon** című szöveggyűjtemény kézírata, a kötet megjelenéséig ideiglenesen a judaisztikai kutatócsoport honlapján érhető el. Emellett három magyarországi zsidó temető (Vác, Lovasberény, Mád) héber-német-magyar nyelvű feliratainak korpuszát készíti elő a kutatócsoport. Az adatbázis a feliratok héber-német-magyar szövege mellett tartalmazza a feliratokból nyerhető információk kigyűjtését is (név, hozzátartozók neve, halálozási dátum, stb.). Ezt egészítik ki a halálozási anyakönyvekből felkutatott adatok. Elkészültek az adatbázishoz kapcsolódó mutatók, névjegyzékek is. A **Textológiai kutatások a**

*modern héber és a jiddis források köréből* című kutatás során összeállt egy részletes, kb. 500 tételt tartalmazó bibliográfia a magyarországi jiddis könyvnyomtatás termékeiből, mely az 1814 és 1944 között nyomtatott jiddis könyveket, újságokat és folyóiratokat tartalmazza.

### **Szimpoziumok, konferenciák, kutatásszervezési feladatok**

Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete a határon túli kutatóműhelyekkel együttműködve létrehozta a kisebbségi magyar közösségek kulturális intézményi adatbázisát. A kutatás eredményeit bemutató tudományos szimpóziumot 2005 februárjában rendezték meg *A magyar kultúra határon túli intézményrendszere* címmel.

Az intézet éves konferenciájára 2005 májusában került sor *Többes kötődés, lojalítás. Változatok és változások a kisebbségek identitásában* címmel. A rendezvényen elhangzott előadások többségét az Intézet évkönyvében jelentették meg.

Az Európai Unió bővítése nyomán előtérbe került kisebbségi kérdésekről az Intézet két konferenciát is rendezett. A 2005. szeptember 29–30-án megtartott, *Enlargement of the EU - A Challenge for What?* című rendezvényen a magyarországi, lengyelországi, bulgáriai és máltai előadók a bővítés szomszédság- és identitáspolitikai aspektusain kívül a biztonságpolitikai következményeket is elemezték.

2005. október 11-én pedig *Egység a különbözőségben. Az Európai Unió és a kisebbségek* címmel az ELTE Germanisztikai Intézetével és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallal közösen rendezett konferencia pedig az európai nemzeti identitásokat és nemzetállami törekvéseket, azok jogi szabályozását vizsgálta.

*Későmodern etnicitások - diskurzusok, elbeszélések, performance-ok* címmel a PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, a PTE Modernitás Kultúratudományi Doktori Programmal közösen 2005. szeptember 30-án és október 1-jén Pécsen rendezte az Intézet azt a műhelykonferenciát, amelyen az etnikai tárgyú kutatásokat folytató magyarországi kutatóintézetek, csoportok igen nagy számban képviselték magukat. A konferencia anyagát az Intézet kötetben is megjelenteti.

Az MTA Nyelvtudományi Intézetével közös rendezésben 2005 novemberében a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából került sor a *Többnyelvűség és identitás a Kárpát-medencében* című konferenciára, amely a határon túli magyar kistérségek és a magyarországi kisebbségek nyelvváltási folyamatainak komplex vizsgálatát célul kitűző NKFP kutatások beszámoló rendezvényének funkcióját is betöltötte.

### **III. Hazai kapcsolatok és pályázatok**

Az Intézet az akadémiai társadalomtudományi intézeteken kívül a Teleki László Intézet Közép-Európai Tanulmányok Központjával, a Néprajzi Múzeummal, az ELTE Germanisztikai Tanszékével, illetve az ELTE TáTK Kulturális Antropológiai Szakcsoporttal, az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékével, a Pécsi Egyetem Kommunikációs Tanszékével, valamint az ELTE-UNESCO Kisebbségszociológiai Tanszékével alakított ki rendszeres munkakapcsolatokat. Az Intézet munkatársai ezen kívül több más egyetemi tanszék, doktori iskola munkájában is részt vesznek. Folyamatos az együttműködésük a kisebbségi önkormányzatok intézetei közül a békéscsabai Szlovák Intézettel és a pécsi Horvát Intézettel.

Az Intézet adatbázis-fejlesztési programjait az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az Illyés Közalapítvány támogatta. A két legfontosabb informatikai partner: a Hungary Network a GeoX Bt.

Jó kapcsolatok alakultak ki a Határon Túli Magyarok Hivatalával, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallal, valamint több országos kisebbségi önkormányzattal: így például az Országos Német, Szlovák, Horvát és Lengyel Önkormányzattal. Az intézeti munkatársak több szakmai folyóirat – pl. a Pro Minoritate, a Kisebbségkutatás – szerkesztőségének is tagjai.

#### **IV. Nemzetközi kapcsolatok és pályázatok**

Az Intézet külföldi kapcsolatrendszere két körre osztható. A határon túli magyar kutatóintézetek, tudományos műhelyek közül szinte minden társadalomtudományi kutatócsoporttal rendszeres a kapcsolat. Így például Erdélyben a kolozsvári Erdélyi Múzeum Egyesülettel, a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézettel, a Szabó T. Attila Nyelvészeti Intézettel, a Kriza János Társasággal, valamint az Etnokulturális Forrásközponttal. Székelyföldön a csíkszeredai Regionális és Antropológiai Kutatások Központjával alakult ki szoros együttműködés. Szlovákiában a pozsonyi Mercurius Kutatócsoporttal, a somorjai Forum Kisebbségkutató Intézettel, a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Irodával, a komáromi Selye János Egyetem Kutatóintézetével és a komáromi Etnológiai Intézettel van évek óta rendszeres munkakapcsolata az Intézetnek. Hasonlóan intenzív együttműködés jellemzi a kárpátaljai, vajdasági és muravidéki magyar kutatócsoportokkal való együttműködést.

Az Intézet alapító okiratában is megjelölt kutatásszervezési feladatainak megfelelően működtette a határon túli magyar kutatók részére kiírt Domus Hungarica, valamint a kisebbségi magyar tudományos műhelyekben dolgozó kutatók otthoni munkáját támogató akadémiai ösztöndíjrendszert.

A külföldi nem magyar partnerek közül folyamatos az együttműködés a bécsi székhelyű European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, a flensburgi székhelyű European Centre for Minority Issues, illetve a bolzanoi Europäische Volksakademie intézetekkel. A Norköppingi Egyetem Etnológiai Kutatócsoportjával és a ljubljanai Kisebbségkutató Intézettel és annak lendvai kutatócsoportjával közös kutatás és rendezvény előkészítése kezdődött el. Több közös kutatás és rendezvény alapozta meg a folyamatos együttműködést a szlovák és a cseh akadémia intézeteivel: a Szlovák Tudományos Akadémia pozsonyi Etnológiai Intézetével és kassai Társadalomtudományi Intézetével, illetve a Cseh Tudományos Akadémia Masaryk Intézetével.

#### **V. Az év folyamán megjelent fontosabb publikációk**

##### *Könyvek*

Bakó Boglárka–Szoták Szilvia (szerk.): Magyarlakta kistérségek és kisebbségi identitások a Kárpát-medencében (= Magyar Világok), Gondolat – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2005. 235 p.

Bányai Viktória: Zsidó oktatásügy Magyarországon, 1780–1850. Budapest: Gondolat Kiadó, 2005. 282 p.

Bindorffer Györgyi: „Wir Schwaben, waren immer gute Ungarn” Ungarndeutsches Archiv 8. Budapest: ELTE Germanisches Institut, 2005.

- Boglár Lajos–A. Gergely András–Bali János–Hajnal Virág–Papp Richárd: A tükör két oldala. Bevezetés a kulturális antropológiába. Budapest: Nyitott Könyvműhely Kiadó, 2005. 254 p.
- Ilyés Zoltán–Papp Richárd (szerk.): Tanulmányok a szórványról. Budapest: Gondolat –MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2005. 128 p.
- Kállai Ernő: Helyi cigány kisebbségi önkormányzatok Magyarországon. Budapest: Gondolat – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2005. 204 p.
- Kovács András: A kéznél lévő idegen. Antiszemita előítéletek a rendszerváltozás utáni Magyarországon. Budapest: POLGART Kiadó, 2005. 269 p.
- Kovács Nóra – Osvát Anna – Szarka László (szerk.): Etnikai identitás, politikai lojalitás. Nemzeti és állampolgári kötődések. Tér és terep IV. Budapest: Balassi Kiadó, 2005. 409 p.
- Majtényi Balázs – Vizi Balázs (szerk.): Európa kisebbsége. A roma kisebbség a nemzetközi dokumentumokban. Gondolat Kiadó, Budapest, 2005. 209 p.
- Mandel Kinga: The Romani and Beash languages in education in Hungary. Mercator Education, Ljouwert/Leeuwarden, 2005. 60 p.
- Papp Richárd: Van-e zsidó reneszánsz? Kulturális antropológiai válaszlehetőségek egy budapesti zsidó közösség életének tükrében. Budapest: Múlt és Jövő, 2005. 194 p.
- Prónai Csaba: Lokális cigány közösségek Gömörben. Identitásváltozatok marginalitásban. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2005. 128 p.
- Szarka László (szerk.): Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában, 1944–1949. Elnöki dekrétumok, törvények, rendeletek, szerződések. (=Források a kelet-közép-európai kisebbségek 20. századi történetéhez 2.) MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Kecskés László Társaság, Komárom, 2005. 313 p.
- Tóth, Ágnes (eds.): National and Ethnic Minorities in Hungary, 1920–2001. Highland Lakes, New Jersey: Atlantic Research and Publications, 2005.

### *Tanulmányok*

- Bakó Boglárka: Kisebbség – többségben. In.: Bakó Boglárka – Szoták Szilvia (szerk.): Magyarlakta kistérségek és kisebbségi identitások a Kárpát-medencében . (=Magyar Világok 2). Gondolat – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2005. 92-117. p.
- Bartha, Csilla: Constructing different ethnic identities: Symbolic values, linguistic ideologies and language maintenance in a Hungarian American immigrant community (New Brunswick, NJ). In: Pereiro, C. C., Suárez, A. M. és Rodríguez-Yáñez, X. (eds.), Comunidades e individuos bilingües: Actas di I Simposio Internacional sobre o Bilingüismo. Vigo: Servicio de Publicacións da Universidade de Vigo. 21-33.
- Bindorffer, Györgyi: Possibilities of Preserving Ethnic Identities – Double Identity of the Germans of Hungary. In: Tóth Ágnes (ed.): National and Ethnic Minorities in Hungary, 1920–2001. Highland Lakes, New Jersey: Atlantic Research and Publications, 2005. 461-487.

Eiler, Ferenc: The minority self-governance and its experiences: results with questionmarks. In: Tóth Ágnes (ed.): National and ethnic minorities in Hungary 1920–2001. Highland Lakes, New Jersey: Atlantic Research and Publications, 2005. 226-252.

Eiler Ferenc: Nemzeti kisebbségek és az állammal szembeni lojalitás kérdése a két világháború között (Elvek és gyakorlat az Európai Nemzetiségi Kongresszus tevékenységében 1925–1938) In: Kovács Nóra–Osvát Anna–Szarka László (szerk.): Etnikai identitás, politikai lojalitás. Nemzeti és állampolgári kötődések. Tér és terep IV. Balassi Kiadó, Budapest, 2005. 207-222.

Feischmidt Margit A magyar nacionalizmus autenticitás-diskurzusainak szimbolikus térfoglalása Erdélyben. In: Feischmidt Margit (szerk.): Erdély-(de)konstrukciók. Tanulmányok. Budapest – Pécs: Néprajzi Múzeum, PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 2005, 5-27.

Ilyés Zoltán: A kulturális kontaktzóna történeti változásai a Székelyföld keleti peremvidékén az egykori Csík megyében. In: Klamár Zoltán (szerk.): Etnikai kontaktzónák a Kárpát-medencében a 20. század második felében. Aszód: Petőfi Múzeum, 2005. 56-76.

Kováts András: A magyarországi bevándorlás-politika problémái. In: Eröss Gábor–Tamás Pál–Tibori Tímea (szerk.): Kisebbség–többség. Új Mandátum Kiadó–MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest, 2005. 308-321.

Frojimovics, Kinga: “Different Interpretation of Reconstruction: The American Jewish Joint Distribution Committee and the World Jewish Congress in Hungary after the Holocaust.” In: David Bankier (ed.): The Jews Are Coming Back. The Return of the Jews to their Countries of Origin after WW II. Jerusalem: Yad Vashem, 2005. 277-292.

Kállai, Ernő: Legislation and Government Programs Relating to the Roma Population in Hungary since the Political Changes of 1989–90 In: Kemény István (szerk.): Roma of Hungary. Highland Lakes, New Jersey: Atlantic Research and Publications, Inc. 2005.

Kovács, András: Jüdische Gruppen und Identitätsstrategien im post-kommunistischen Ungarn. In: Brigitte Mihok (Hrsg.): Ungarn und der Holocaust. Metropol Verlag, Berlin, 2005. 143-156. old

Kovács, András: NATO and Hungarian Public Opinion In: Klaus Eder – Willfried Spohn (eds.): Collective Memory and European Identity. The Effects of Integration and Enlargement. Ashgate, Aldershot, 2005. 125-150.

Kováts, András–Hárs, Ágnes: Hungary. In: Jan Niessen and Yongmi Schibel (eds.): Immigration as a labour market strategy - European and North American Perspectives. MPG, Brussels, 2005. 89-110.



Papp Richárd: Etnikai jelentéstartalmak Kárpátalján egy zsidó életút tükrében. In: Beregszászi Anikó–Papp Richárd (szerk.): Kárpátalja. Társadalomtudományi tanulmányok. Beregszász–Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet–II. Rákóczi Ferenc Magyar Tanárképző Főiskola. 68–86.

Prónai Csaba: Cigány világok és kulturális antropológia. In: Boglár Lajos–A. Gergely András–Bali János–Hajnal Virág–Papp Richárd: A tükör két oldala. Bevezetés a kulturális antropológiába. Budapest: Nyitott Könyvműhely Kiadó, 2005. 178–190.

Szabó, Orsolya: Regulations Concerning National and Ethnic Minorities in Hungary: The Minority Law and the Process of Its Modification. In: Tóth Ágnes (ed.): National and Ethnic Minorities in Hungary, 1920–2001. Highland Lakes, New Jersey: Atlantic Research and Publications, Inc. 2005. 200-225.

Szarka, László: The European Context of Minority Autonomies. In: Burucs Kornélia – Glatz Ferenc (eds.): Ungarn in der Europäischen Union 2004. (Begegnungen. Schriftreihe des Europa Institutes Budapest 25.) Europa Institut, Budapest, 2005. 171–187.

Szarka László: Önkormányzatiság, kisebbségi közösségépítés. Elvek, tervek és a gyakorlat. In: Tamás Pál–Eröss Gábor–Tibori Tímea (szerk.): Nemzetfelfogások. Kisebbség – többség. Új Mandátum Kiadó– MTA Szociológiai Kutató Intézet, Budapest, 2005. 96–122.

Tóth Ágnes: The Relocation of the Germans and the Slovakian-Hungarian Population Exchange. In: Tóth, Ágnes (ed.): National and Ethnic Minorities in Hungary, 1920-2001. Atlantic Studies On Society In Change 124. Social Science Monographs, Boulder, Colorado – Atlantic Research and Publications, Inc. Highland Lakes, New Jersey, 2005. 253-313.

Tóth, Ágnes–Vékás, János: Identität und Migration. Ergebnisse aus der ungarischen Volkszählung 2001. In: Werner Mezger–Michael Prosser–Hans-Werner Retterath (Hrsg.): Jahrbuch für deutsche und osteuropäische Volkskunde. Bd. 47 (2005). Im Auftrag der Kommission für deutsche und osteuropäische Volkskunde herausgegeben von. N.G.Elwert Verlag, Marburg, 2005. 193-213.

Vizi Balázs: Az Európai Unió és a kisebbségi nyelvek In: Kántor Zoltán – Majtényi Balázs (szerk.): Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2005. 318-333.